II. Évfolyam. **9—10. szám.** *1889. ápr. máj. hó.*

KALAUZ

A SIKETNÉMÁK OKTATÁSA ÉS NEVELÉSE TERÉN.

HAVI FOLYÓIRAT.

ELŐFIZETÉSI ÁRA:
Egész évre ... ... 2 frt 50 kr.
Egyes szám ára: 25 kr.

Felelős szerkesztő és kiadó:
Scherer István
Vácz, Szt. István-tér 892.

HIRDETÉSEK ÁRA:
Soronkint ... ... 15 kr.
Bélyegilleték 30 kr.

TARTALOM: Tankönyveink. r.— A szemléleti oktatás. Beszéd s értelemgyakorlatok. Taritzky Ferencz. — Schwarczer Antal. — Hazai intézeteink és iskoláink. — Külföldi szemle. — Vegyes közlemények.

Tankönyveink.

Az ujabb időben a siketnémák oktatásának minden ága lendületet vett. Jótékony esőként hat a szerencsétlenek sorsának javitására irányult s megindult minden egyes mozgalom s mig a társadalom is vállvetve iparkodik az eddig elhanyagolt ügyet előbbre vinni, maguk a siketnémák védői, a siketnéma tanitók is megteszik a tőlük telhetőt, hogy segitsenek.

Sok teendő vár még mindennek daczára elintézésre, megfeszitett munkára van szükség, hogy a művelt nyugatot csak elérhessük.

Egyik igen fontos teendő a siketnémák számára irandó tankönyvek szerkesztése, mert jelenleg tankönyvekkel, olyanokkal, melyek a birálatot minden tekintetben kiállhatnák, még nem rendelkezünk. A váczi intézet csak irott tankönyvekkel rendelkezik s azonfelül segitségül veszi a hallok számára irottakat is. Az izr. siketnémák országos intézetének már saját nyomtatott tankönyve van, melyet Grünberger Lipót igazgató készitett. A többi iskoláknál minden tanitó maga készíti magának s növendékeinek a tankönyvet, illetve tankönyveket.

Hogy ilyen viszonyok mellett hazánkban egységes, vagy legalább megközelitőleg egységes tanitás nem létezik, nagyon természetes. De hogy ezeket az állapotokat továbbra fenntartani nem lehet annélkül, hogy az egészséges fejlődés hátrányt ne szenvedjen, az is természetes.

Az alábbiakban némileg körvonalozni kivánom azon teendőket, miket szükségesnek tartok, hogy már a legközelebbi jövőben elvégeztessenek s különösen azon módozatokra fogok rámutatni, melyeknek követése által lehetőleg jó, vagy legalább a körülményekhez képest legjobb tankönyvek volnának nyerhetők.

Kétféle tankönyvre van szüksége a siketnéma intézetnek vagy az iskolának.

Az első azon nehéz feladatnak megoldásával kell hogy foglalkozzék, mely a siketnéma beszélni tanulására adja meg a szükséges utasitásokat. Ez volna az olvasó könyv vagy Schwarczer Antal kifejezését használva: Nyelvtanitó könyv.

A második könyv magába foglalná a reáliákat.

Nézzük mind a kettőt közelebbről.

Legfontosabb mindenesetre a siketnémák számára irandó olvasókönyv. Ilyen könyv jelenleg van egy, mint fentebb emlitém Grünberger Lipótnak, a budapesti intézet igazgatójának olvasókönyve. Nem ismerjük e munkát közelebbről és igy nem nyilatkozhatunk felőle, de futólagos betekintés után annyit állithatunk róla, hogy nagyon alá van rendelve a képeknek s mintegy csak a szemléleti képek leirását tartalmazza.

Az olvasókönyvnek egészen más irányt kell követnie.

Az alsóbb osztályok olvasókönyvei megengedjük, hogy inkább beszéd és értelemgyakorlatokat tartalmazzanak, de nem a képek alapján, hanem a kinálkozó szemlélet alapján. Ezen kivül tartalmazniok kell a nyelv egyes alakjait lehetőleg sokoldalulag megvilágitva s olyan sorrendben tárgyalva,

mely eleget tesz azon paedagogiai elvnek: a könnyebbről nehezebbre.

Minő fáradságba kerül s minő beható szemléltetésre van szükség, mig a növendékkel az ujabb nyelvalakokat annyira megismertettük, hogy azokat értsék és használják, azt felesleges bőven magyaráznom a szakembernek.

Viszont azt is könnyen elképzelhetjük, hogy olyan ingadozó alapra t. i. a gyermek emlékező tehetségére épiteni csak olyan eszközökkel lehet, a minő eszközök az alaphoz illenek s olyan anyaggal, a mely eléggé jól van előkészitve. 6—9 éves gyermekekkel van dolgunk, a kik nem hirnak arról fogalommal, hogy az ember szóval ad kifejezést gondolatainak s ha már ennek a tudatára jöttek is, még nem tudják azt eléggé elképzelni, hogy a beszéd érthetőségéhez nem csak szavakra, hanem ragokra is van szükség.

Egy időben már kifejtettem, hogy minő fontossága van a magyar nyelvben a szavak sorrendjének is s ha mindezen nehézségeket figyelembe vesszük, akkor tisztán áll előttünk az, hogy a nyelvtanitás feladatát jó segédeszközök nélkül nem fogjuk sohasem megoldani tudni.

A mig nem birunk olyan könyvvel, mely a magyar nyelv sajátságaihoz alkalmazkodva magában foglalja mindazon szükségeseket, melyeket a siketnémának tudni kell, hogy gondolatait kifejezni képes legyen, addig tanitásunk hézagos marad. Okvetlen szükségünk van tehát segédkönyvre, olyanra, mely a kivánalmaknak a jelenben megfelelni képes.

Másod sorban figyelmet érdemel a reáliak tankönyve is.

A jelenben ugy vagyunk evvel is, mint az olvasókönyvekkel. Minden iskola, sőt minden osztály maga készíti meg saját eszméi szerint a kitüzött tananyagot, egyik a gyakorlatiasságot, másik más szempontot tartva figyelemben. Igy azután nem csak az egyes iskolák, de még egyes osztályok is eltérőleg működnek s megtörténik az, hogy mindenik ki-

feled valami fontosat azt gondolva, hogy már a másik osztály azt feldolgozta.

Az ismeretek e téren sem lehetnek tehát teljesek, hanem hézagosak maradnak, miket az élet nem képes, mint a hallónál betölteni.

A népiskola számára irt ily tárgyu könyvek nyelvezetüknél fogva nem értékesithetők. Azután bennük kevésbé találkozunk avval az elvvel, hogy keveset, mint inkább avval, hogy mindent, bár röviden. Azonban ezek készitése még sem ütközik olyan nehézségekbe, mint az olvasókönyveké, a mennyiben már vannak magyar könyvek, a melyek után indulni lehet s a melyeket egyszerüsiteni s reducálni kell csak.

Az olvasó könyveknél azonban nincs ilyen támaszunk, mert a hallók könyvei bár a gyermekek felfogásai képességeihez alkalmazkodnak, nem veszik figyelembe a nyelvalakok egymásutánját. A már beszélni tudóra ez nem hátrányos semmiben sem, de a kinek csak most kell tanulnia a nyelvet, mint a siketnémának, annál nem szabad sokfélét összezavarni, mert a sok közül semmi sem marad meg emlékezetében.

Hasonlitana ez a tanitás ahhoz az eljáráshoz, ha az embernek, miután savanyu, édes, keserü izü folyadék, hús, főzelék stbre van szüksége az élet fenntartásához, mindezeket egyszerre adnánk oda. Külön-külön mindeniknek meg van a jó hatása, de együtt éppen az ellenkezőjét szülik annak, a mit tőlük várnánk.

Az olvasókönyvnek nem szabad nélkülöznie a fokozatos haladást s kibővülést.

De nem szabad hiányoznia benne az összefüggésnek sem.

A külföld e tekintetben is sokkal szerencsésebb, mint mi. Nemcsak hogy rendelkezik olvasókönyvekkel, de már többféle olvasókönyvei is vannak, a melyek közül válogat-

hat a siketnéma tanitó, hogy melyiket s melyiknek irányát kövesse.

A németek különösen nagy fontosságot tulajdonitottak ennek már kezdettől s ma tekintélyes irodalommal rendelkeznek e téren.

Nálunk csak Schwarczer Antal idejében voltak egységes tankönyvek. Halála után sem az ő tankönyveit nem javitották át újra, sem újakat nem irtak. Ha volt is valaki, a ki erre szentelt időt, munkája csak kézirat maradt s sohasem látott napvilágot. Egyedül Gaál Miklós német forditása részesült abban, hogy kinyomatva lett s mikor a váczi intézet tanári testülete az iránt folyamodott, hogy a más tankönyvek kinyomatása épp oly fontos lévén, azok kinyomatása is elrendeltessék, a pénzügyi helyzet szorultsága miatt az akkori helytartó tanács nem tartotta e kérelmet teljesithetőnek.

Igy maradt abba a tankönyv irás s igy maradtunk még jelenleg is a fejlődés csecsemő korában.

De a kérdés jelenleg égetővé vált. Elodázni tovább nem lehet s különösen az állami intézetnek kell e tekintetben a zászlót előre vinni.

A kormánynak segitő kezet kell nyujtania e tekintetben is s hisszük, hogy azt meg is fogja tenni.

Mi volna tehát a teendő?

Fentebb emlitettem, hogy az olvasókönyvek megirásánál kiváló gondot kell forditani arra, hogy az a magyar nyelv követelményeinek megfelelőleg, lehetőleg teljesen s hézag nélkül tárgyalja mindazokat a nyelvalakokat, melyek a siketnémáknak olyan készültséget biztositsanak, hogy azok a hallók számára irt könnyebb nyelvezetü könyveket megérthessék.

Mellékes kérdés az, hogy minő módon dolgoztassanak ezek fel, valjon beszéd- és értelem gyakorlatok alakjában, vagy olvasmányok alakjában legyenek-e megirva. Mind a

két féle irányban vannak olvasókönyvek külföldön s a kezeléstől függ, hogy melyikkel lehet eredményesebb a tanitás.

Azonban az ismét szükséges, hogy ezek az irányok össze ne zavartassanak.

Ebből önkényt következik, hogy egy egész testület, mint azt a váczi intézetnél megkisérlették, nem fog szerves, összefüggő egészet producálni, különösen, ha tekintetbe vesszük azt, hogy tagjai között többen már más irány felé hajlanak.

Hogy az egység bennük meg lehessen, akkor valakinek össze kellene a különfélekép kidolgozott könyveket egyeztetni, a mi annyit jelent, hogy magának kellene megirnia az egészet.

Csakhogy ez idővesztegetés s akkor inkább helyeselhető lenne az, hogy valaki már kezdetben maga csinálja meg az egész könyvet.

Van azonban a dolognak még más lényeges oldala is.

A tankönyv-irás időt, még pedig sok időt vesz igénybe. Valjon találkozik-e olyan ember, a ki az időt, a mit, ha tanitással foglalkozik rendes tanóráin kivül, értékesithet, feláldozza egy két éven át, ha nincsen meg azon reménye, hogy munkájáért elismerést s jutalmat nyerhet?

S valjon, ha monopolizálni akarjuk a tankönyvek irását nem-e esünk abba a hibába, hogy az üdvös verseny kizárásával selejtesebbel vagyunk kénytelenek megelégedni?

Szerintem a leghelyesebb megoldása ez égető kérdésnek a mai körülményeket figyelembe véve az volna, ha pályázat nyittatnék olvasó könyvekre. A pályázó bármely végzett szakember lehetne s munkáját az állam az esetben, ha az a birálatot kiállja vagy megvenné, vagy pedig ingyen kinyomatná, ugy hogy a belőle befolyó jövedelem egy része a szerzőé lenne.

Ha már annyi intézetünk és iskolánk volna, hogy a tankönyveknek piacza elég biztositékot nyujtana az iránt,

hogy a kinyomatás és munka költségei megtérittetnek, akkor feleslegesnek tartanám ezen kedvezmény nyujtását, de ma, nem csak nem felesleges, hanem elkerülhetlenül szükséges is.

Most még néhány megjegyzést.

Lehetnek többen, a kik evvel a kérdéssel már hosszabb idő óta foglalkoznak. Lehetnek olyanok, kik az olvasókönyvek megirásába már bele is kezdtek, igy tehát nem állitunk lehetetlent, ha azt mondjuk, hogy egy év mulva már elbirált és kinyomatott tankönyveink lehetnek, ha ezen jelenleg egyedül ajánlható módozat elfogadtatik s annak keresztül vitele megkezdetik.

Az ügy érdekében reméljük, hogy az intézkedés nem fog elmaradni. —r.

A szemléleti oktatás. Beszéd- s értelemgyakorlatok.

Alapvető s leiró szemléleti oktatás.

1. *A szemléleti oktatás helyzete a nyelvoktatás egyéb ágaival szemben s jelentősége a siketnémák nyelvoktatásában.*

Az iránt minden siketnéma-szakpaedagog tisztában van, hogy — mint fönnebb is emlitettük — az ismeretek összeségére előkészitő s megérlelő szemléltető oktatásra nemcsak hogy okvetlenül s elvitázhatlanul szükség van, hanem a körülményekhez képest s lehetőleg minden tantárgy megértető eszközeül a szemlélet szolgáljon, azonban annak jelentőségét s ebből kifolyólag annak a nyelvoktatás többi ágaival szemben elfoglalandó helyzetét illetve eltérők a német tanférfiak nézetei. Hogy t. i. a népiskola tanmódját mentül hivebben vigyék át a siketnémák oktatásába, mint már emlitve volt, három előkelő szakpaedagog, (névszerint Rössler, Vatter, Stahm) ama tanférfiak nézetét fogadták el, a kik az 1854. okt. 3-iki porosz regulativák szerint — jóllehet ezek csak az osztatlan népiskoláknak szóltak — az olvasókönyvet tették a tanitás középpontjává. A siketnéma szellemi fejletlenségét tekintve attól féltek, hogy ha a szemléleti oktatás s a nyelvoktatás egyéb ágai külön kezeltetnek, a tanitás tárgyainak eme gyakori változtatásával annyira megoszlik a növendékek érdekeltsége s figyelme,

hogy a siketnéma gondolkodó- s beszédképessége nem lesz ugy fejleszthető, miszerint a tanultak elévülhetlen tulajdonukká váljanak, a melyeket alkalomadtán egyszersmind szabadon s könnyedén alkalmazhassanak.

A nyelvoktatás tanmenetére náluk az olvasási anyag az irányadó s ez a kezelendő s a begyakorlandó nyelvanyag. Az olvasmány tárgyát ugy értetik meg, hogy egy előzetes megbeszélésben előkészitik növendékeiket az olvasmányra. Az olvasmánykezelésben tehát mintegy begyakoroltatik az, a mi az ezt megelőző szemléleti oktatásban érzékeltetve lett. Az olvasmányhoz pedig amaz elemi gyakorlatok füződnek, melyek a már ilyeténkép szerzett nyelvanyagot nem csak tartalmi, hanem alaki oldaláról nézve is tisztázzák, rendezik s bővitik a gyermekeknek. Következőkép *szemléleti oktatás*, *olvasás* és *nyelvgyakorlat* rendszeresen következnek egymásmellett s mindannyiszor ugyanazon anyag körül mozognak.

Tagadhatlan, hogy a nyelvtanitásnál az olvasókönyv képezi a középpontot, átalán véve csaknem szintoly szemléltető módon lehet eljárni, mint a külön kezelt szemléltető oktatásnál.

Kérdés azonban, vajjon egy olvasókönyv, *mely a kezelendő anyagot előre megirva foglalja magában, kielégitheti-e a siketnéma nyelvszükségletét?*

Az emlitett szerzők előtt kétségtelenül amaz intézet viszonyai lebegtek, a melyeknél működtek s működnek, a mennyiben korántsem hagyandó figyelmen kivül, hogy egy olyan intézet iránt támasztható igények, mely nem csak hogy 8 éves tanfolyammal bir, de a melynek kellő s kipróbált tanerőkön kivül szigoruan meghatározott felvételi szabályzatai is vannak, a melyektől semmi körülmények között sem történhetik eltérés, sokkal nagyobbak s kiterjedtebbek lehetnek, mint egy olyan intézettel szemben támasztható követelmények, a mely kedvezőtlenebb viszonyok között működik.

Nagyvárosi gyermekek nyelvszükséglete egészen másképen elégitendő ki, mint a kisvárosiaké. *Általában a helyi viszonyok e tekintetben a legjobb irányadók.*

Szemlélet s *nyelvszükséglet* képezik tehát ama természetes alapot, a melyre a siketnéma nyelvképzésének épülete felrakható. Az első nélkül ugy sem volnának képesek növendékeink egy nyelvet megtanulni, a második nélkül pedig attól tarthatunk, hogy egyátalán oly nyelv megtanulására szoritjuk és erőltetjük a gyermeket s főkép a siketnémát, mely az ő lényével s gondol-

kozásával mi összefüggésben sincsen s a mely e szerint az iskolának igen, de nem az életnek jó.

Más oldalról meg tekintsük az olvasókönyv feladatát. Az olvasókönyv ugyanis egyrészt a nyelvoktatás alaki részének fejlesztésénél segédkezik, a mennyiben alkalmasb olvasmányokon szemlélhetők a nyelvtani igazságok; másrészt pedig a nemzet szellemi életét tükrözi vissza, értve a népmeséket, gyermek-verseket, hazai népéletrajzokat, regéket, a hunmondákat, a vezérek mondakörét s a többit. Legfeljebb az osztatlan népiskolában használhatók ama közhasznu ismereteket is tárgyazó olvasókönyvek, mert ezekkel köznépünk szegénységét tekintetbe véve — a többi kézikönyveket akarják pótolni. *A siketnéma-intézet azonban nem osztatlan népiskola.*

A mennyiben pedig a tanitásnak — főleg az első években — *a közvetlen szemléletre kell támaszkodnia és nem olvasmányokra, tehát olvasni, illetve olvastatni csak olyat kell, a mit már közvetlenül szemléltetni nem szükséges, mert ismeretes a gyermekek előtt, vagy pedig nem lehet külsőleg szemléltetni, hanem a mely dolgoknál csak a belszemléletre s a gyermekek visszaemlékezésére lehet támaszkodni.* Nem állhat tehát az olvasókönyv a nyelvgyakorlatokon kivül semmi más tárgy szolgálatában, hanem igenis az olvasókönyv legyen *nemzeties irányu*, mely a maga valóságában mutassa be a nemzeti nyelvet, a hazát s hazaszeretetet keltsen a gyermeki szivben.

Ezeknél fogva bátran *természetellenesnek állithatjuk a siketnéma első nyelvoktatását az olvasókönyvhez hötni.*

Mihelyt annyira fejlődött a siketnéma beszédkészsége, hogy a 6—7 éves gyermekhez hasonlóan képes magát kifejezni, akkor bizvást tanitható a leghelyesebbnek bizonyult népiskolai tanmód szerint. De ezt megelőzőleg más utat kell választanunk. S ez az, melyet az első fejezeten emlitett *anyai iskola* jelöl ki számunkra és a mely főleg az első tanévekre érvényes s a már ismeretes *Hill-féle* elvben találja kellő kifejezését, hogy t. i. *ugyanazon módon fejleszszük a siketnéma gyermekben a nyelvet, a mint azt az épérzékünek maga az élet adja.*

Valamint a szülői háznak, ugy a siketnéma-intézetnek is, bár korra különböző, de szellemi fejlettségre nézve egyvivásu gyermekekkel van dolga, a kiket a beszédre, ennek legelső elemeitől kezdve kell megtanitania.

Hogy Hill emez alaptétele tulajdonkép csak lényegében áll-

*

hat meg a siketnémák nyelvoktatásánál, az könnyen átlátható, ha megfontoljuk, hogy : az épérzékűnek semmi különös nehézséget nem okoz a beszédtanulás, hogy a nyelvanyag szakadatlanul s mintegy önkénytelenül áramlik az életben feléje, mig a siketnéma tagadhatlanul nagy fáradsággal tanulja el az egyes szóhangokat vagy szóhangcsoportokat, melyeknek helyes ejtése czéljából őt az egész tanfolyamon keresztül folyton javitanunk kell s a mi fő, összes nyelvképzése csaknem kizárólag a tanórákra szoritkozik, következéskép csak szokatlanul lassan képes haladni. Nem kevésbé megfontolandó ama körülmény, hogy az ugynevezett anyai iskola egy, legfeljebb két kisded beszédtanitásával foglalkozik s ez is természetes akusztikai uton, a hallás utján történik ; mig a siketnéma-intézet osztályonkint 10—12 növendéket csoportosit és csak optikai uton, a látás segélyével, tehát némileg mesterséges uton kénytelen a gyermeket beszélni tanitani. Tehát emez okoknál fogva szükségképeni változtatást szenved a gyakorlati kivitelben *Hill* alaptétele.

Az épérzékü beszédtanulása röviden visszaadva, igy megy végbe: figyelve az anya, vagy egyéb családtagok szavára utánozza azok egyes szavait, a melyeket azok előtte az egyes tárgyak megnevezésére használnak, kimondanak, tehát közvetlenül köti a tárgy hallható jelét magához a szemlélt tárgyhoz ; igaz, hogy másfél vagy két éves kisded beszédbeli önállósága (öntevékenysége) még háttérbe szorul annyival is inkább, mivelhogy a hangmódositó ür (toladékcső = száj) szervei gyakorlatlanok kezdetben a nehezebben ejthető szóhangcsoportok egységes visszaadására ; a szerint azonban, a mily mérvben ügyesednek szervei ebben, ugyanoly növekedő könnyüséggel utánoz aztán bármit, a mit neki előmondanak s a környezetnek ugyszólván egész napon át vele való foglalkozása reggeltől estig tartó beszédtanulási órákká válnak rá nézve ugyannyira, hogy folytonos gagyogása — hogy ugy mondjuk szüntelen fecsegése növekedik. Tehát *látás*, esetleg más érzékmüszer közreműködése, a látott s általában érzékelt tárgy *megnevezése* a környezet által s a halottak *utánmondása* amaz eszközök, melyek az épérzékűt a beszéd elsajátitására vezetik.

Ha mármost a beszédtanulás eme módja s utja biztosan vezet az elénk tűzött czélhoz, nekünk siketnéma-tanitóknak sem lehet okunk czélunk elérésére más utat választani, hanem egyenesen ezt, mint beszédtanitási eljárásunkban egyedül természetes és helyes példányképet, fogadjuk el egyszersmind a mi siketnéma-

növendékeink oktatásánál is; az épérzékü kisded beszédtanitása kizárólagos szemléleti oktatás; utánozzuk tehát mi is, a mennyire lehetséges, a természetet s járjunk el lehetőleg hasonlóképen.

Hogy miért nem szolgálhat nekünk minden tekintetben egyedüli példányképül a népiskola tanmódja, erre egyszerüen ama kérdéssel felelhetünk, *hogy: megtanulhatná-e kellőleg a beszédet a népiskola tanmódjának segélyével, az óratervben kijelölt néhány napi tanórán a 6 éves épérzékü gyermek, ha ő, mint a siketnéma mindekkoráig meg lett volna fosztva a családi környezet már emlitett oktató behatásától?*

A siketnéma-intézet feladatának félreismerése volna kétségkivül az, ha a népiskolai tanmódot minden további megfontolás nélkül alkalmaznók a siketnémák nyelvoktatásánál.

E tényből önként következik, hogy a siketnémák nyelvoktatása két fő tanfolyamra oszlik, és pedig: *az alapvetőre, melyet tulajdonképeni különleges siketnéma-oktatásnak is nevezhetünk* s s a mely az egész képzési idő felét veszi igénybe és egy *a népiskolai tanitásnak körülbelül megfelelő siketnéma-oktatásra,* mivelhogy a mi siketnémáinknak előbb bizonyos szerény határok közt mozgó beszédkészségre s szóbőségre kell szert tenniök, mielőtt velök az épérzéküekhez hasonlóan elbánhatnánk.

Valamint tehát Denzel, Grassmann s a többiek, különválva kezelt szemléleti oktatással képesitik az épérzékü gyermeket a további oktatás befogadására, *nekünk, siketnémák tanitóinak kétszeres okunk van növendékeinket a további s a népiskolai oktatásnak megfelelő tanitásrà előkésziteni,* azaz őket a tanulásra képessé tenni, mely előkészités után ama rendszeresebb tanitásmódra térhetünk át, mely a 8 éves tanfolyam 3—4 utotsó évében körülbelül megfelel a népiskolai tanitás első 4—5 évének.

Ha végre a mi különleges beszédtanitásunknál az épérzékü gyermek fejlődésmenetét akarjuk követni, ha azt akarjuk, hogy ezenkivül a mi növendékeink nyelvszükséglete legyen e tanitásnál mérvadó s a beszéd (a nyelv) a siketnéma szabadon használható szellemi tulajdonává váljék:

a) *a szemléleti oktatást az összes nyelvképzés kiinduló s középpontjává kell tennünk, valaminthogy azt*

b) *az olvasási oktatástól függetlenül, önállóan kell kezelnünk.*

Ezzel ki van jelölve a szemléleti oktatás ama helyzete, állása, amelyet annak a nyelvoktatás egyéb ágaival szemben lehet s kell elfoglalnia.

**

A szemléleti oktatás uralja tehát az összes nyelvoktatást, ez ama biztos alap, melyre a nyelvoktatás legtermészetszerűbben felépithető s amely egyszersmind annak kifejlesztésére s okszerű betetőzésére a legváltozatosabb anyagot szolgáltatja.

2. *A szemléleti oktatás feladata (célja).*

A szemléleti oktatásnak már neve is mintegy arra utasit bennünket, hogy általa növendékeink szemlélő tehetségét fejleszszük.

Mint fönnebb az 5. („A siketnémák s azok oktatásának sajátosságai“ czimü) §-ben emlittetett, *a siketnéma is tagadhatlanul lát, de nem alaposan, mert nem szemlél.* És miután a siketnéma az őt környező világ megismerésében csaknem egyedül látó érzékére van utalva, annál fontosabb reá nézve, hogy *szemlélni tanuljon* s a szemlélés utján helyes szemléletekre szert tegyen.

Oken emez állitását: „Látás által lép az ember a világba, hallás által lép vagy jut a világ az emberbe“ a siketnémára ilyeténkép alkalmazhatjuk: „Látás által nemcsak, hogy a világba lép a siketnéma, de ugyancsak látás által kell a világnak a siketnéma tudatába jutnia.“

Ama fontosságánál fogva, melylyel a szemléleti oktatás a siketnémák nyelvoktatásában bir, szükségesnek látom egy rövid kitéréssel *ama lélektani folyamatot, mely az érzéki jelenségek s tárgyaknak a mi érzékünkre gyakorolni szokott ingerétől s ezen inger okozta érzéstől kezdve a képzetek alakulásáig végbemegy*, közbevetőleg érinteni.

Az érzékek képezik ugyanis képlegesen szólva, ama bejáratot, melyen át a külvilág bensőnkbe hatol. „Amit érzékeinkkel észre nem vettünk, annak tudatával nem birunk,“ mondá Aristoteles, mint az 1. §-ben emlitve van.

Az érzéki világ különböző jelenségei természeti tulajdonságaik szerint eme vagy amaz érzékre vannak behatással, melyről nem mindenkor veszünk tudomást. Ezen inger hatása az *érzés.*

Az *inger* inkább érzéki, az *érzés* pedig mintegy szellemi része az *észrevevés folyamatának*, mert öntudatos érzésre csak a lélek segélyével juthatunk. Mi t. i. a tárgyaknak csak tulajdonságait érzékeljük, amennyiben pl. a szivacs nedvességét érezzük; de magát a szivacsot nem érezhetjük, hanem csak észrevesszük, tehát: *mig az érzés a tárgyak tulajdonságaira, addig az észrevevés azok létének, jelenlétének megismerésére vonatkozik.*

Az érzéki világ az ingerek végtelen sorát gyakorolja reánk,

mindazonáltal azoknak egy kis része jut tudatunkba, azaz — lesz érzéssé, illetve észrevevéssé. A molnár pl. annyira megszokta malma kelepelését, hogy már nem is hallja; de azonnal figyelmessé lesz, ha megszünik a malom kelepelni. Hány esetben észre sem veszszük a fejünk felett függő falióra ketyegését, mikor gondolataink másfelé irányozvák. *Csakis akkor jutunk az érzéki ingerek tudatára, ha figyelő képességünket kizárólagosan* — habár csak pillanatnyira is — *e vagy amaz ingerre irányozzuk, forditjuk.*

A figyelem tehát nélkülözhetlen feltétele a képzetek szerzésének. Miért is, ha a tanitó felhivja növendékeit, hogy valami látható dolgot jól megnézzenek, avagy szavait jól meghallgassák, nem a gyermekek érzékműszereinek, *hanem egyedül figyelő képességeiknek szólt a felszólitás.*

Az érzékek, mint afféle gépies készülékek, egészséges állapotban szakadatlanul működnek, de a lélek képtelen az őt folyton ostromló ingerek egész sokaságát felfogni, hanem *csak egyes ingerekre* szoritkozhatik s a *lélek eröinek emez — egy bizonyos* kivülről beható *ingerre való — összpontositását: figyelemnek nevezzük.*

Belső érzéki szerveink segélyével lelkünk beléletének állapotát érezzük egymás után, *időben,* külső érzékműszereink segélyével pedig a rajtunk kivül jelentkező tárgyakat szemléljük egymás mellett, *térben.*

A belső érzékek működése tehát *érzésnek,* eredménye pedig *érzetnek* neveztetik.

A külső érzékek működése *szemlélés*-nek, eredménye pedig *szemléletnek* neveztetik.

Mármost, ha akár belérzékeinkre, akár a külérzékeinkre gyakorolt ingerek megszünnek, megszünik az érzés és a szemlélés.

De a tárgyak, vagy lelkünk beléletének állapota, melyeket már szemléltünk vagy éreztünk, bizonyos nyomot hagynak hátra lelkünkben; *következésképp: ama szellemi kép* (vagyis akár belállapotunkból keletkezett *érzet,* akár a kültárgyak szemléléséből eredő *szemlélet*), *mely az érzéki inger megszüntével marad lelkünkben, képzetnek* neveztetik akkor, ha az csak általánosságban vonatkozik az érzetekre vagy kültárgyakra, *fogalomnak* pedig azon esetben, ha az illető érzeteket vagy kültárgyakat részletesebb vizsgálódásunk tárgyává is tesszük egyszersmind.

Helyes szemléletek (képzetek, fogalmak) szerzése pedig csakis észszerüen fejlesztett érzékek és élénken működő lélek segélyével

lehetséges, minélfogva: a *szemléleti oktatás első s legfőbb feladata az érzékműszerek s másfelől a lelki erők fejlesztésében áll.*

Azzal tehát nem elégedhetünk meg, hogy a gyermek kényekedve szerint szerezzen magának szemléleteket, hanem a természet rendjét követve, rendszeresen kell vele szemléltetni, tehát szándékosan kell benne érzéki ingereket teremteni.

Amennyiben *a siketnéma* az oktatás első évében rendkivül *korlátolt nyelvvel bir,* a beszéd által az érzékműszerek működését csak csekély mérvben segithetjük elő *s igy a szemléletek szerzésének csaknem egyedüli eszköze az érzékek működése — és pedig valamennyi érzék belevonásával* — leend kezdetben.

Hogy mennyire szükséges tiszta, és világos szemléletek szerzésére valamennyi érzéket foglalkoztatni, ezt bebizonyitja pl. az almának helyes és helytelen, vagyis tökéletlen szemléltetése. Hiányos volna ugyanis az alma szemléltetése, ha a annak csak külalakjára s legfeljebb még a szinére hivnók fel a gyermekek figyelmét; helyes azaz teljes lesz pedig akkor, ha annak alakján s szinén kivül a tapintó-érzék belevonásával érzékeltetjük keménységét avagy puhaságát, súlyát, továbbá az izlő érzék belevonásával megizleltetjük annak izét, sőt a szagló érzék segélyével tudomást vetetünk annak illatáról is. Csakis, ha minden egyes részt az egészhez való viszonyában felfogattunk, szerezhet a gyermek bármely tárgyról tiszta, világos és szabatos szemléletet. Azért elvitázhatlan, hogy szemléleti oktatással minden létező s működő érzékműszert fejlesztenünk, élesitenünk kell.

A nyert szemléleteket mármost természetesen szavakba kell öltöztetni, vagyis élőszóval megrögziteni, minélfogva a szemléleti oktatás nemcsak szemléletek szereztetésével foglalkozik, *hanem egyszersmind nyelvoktatássá is lesz.* A szó tehát közvetlenül csatlakozik a szemlélt tárgyhoz, amint az az előbbi 9. §-ben, az épérzékü szemlélődésnél emlittetett. A szó t. i. megjelöl a mi újonczunknak egy bizonyos tárgyat; ha meg már több hasonfaju tárgyat ismer, rávezetjük őt a hasonfaju tárgyak lényegét képező ama közös jegyeinek a kiválasztására s összefoglalására is, melyek nem csupán egy tárgyra vonatkoznak, hanem mindazokra, amelyek ugyanegy fajhoz (néger, eszkimó, csörgő kigyó, oroszlán) vagy ugyanegy nemhez (ember, hüllő, ragadozók) tartoznak, tehát a *fogalomszerzésre, fogalomalkotásra.* Jóllehet egyes fogalmak is nyelvanyagként szolgálnak és a gondolatoknak — bár nem teljes — közlése már ezek által sem lehetetlen; hanem ha azokat egymás-

sal logikai összefüggésbe hozzuk — szóval — összefüggő beszéddé kötjük össze, képezhetnek csak tökéletes közlekedési s megértetési eszközt, szellemi kapcsot az emberek között.

Tanuljon meg a siketnéma is, mihelyt lelki s nyelvbeli fejlettsége megengedi, *bizonyos fogalmak egymáshoz való viszonyáról is tudomást szerezni s e viszonyt élőszóval meghatározni, kifejezni tudni*, azaz: *tanuljon a siketnéma ítélni, az ítéletet szavakba öltöztetni* s gyakorolja magát az igy megszerzett nyelv alkalmazásában.

Minden itélet nemcsak hogy két fogalomból áll, t. i. a meghatározott alanyból s a meghatározó állitmányból, hanem minden itéletnek egyszersmind *tartalma s alakja* is van s a siketnémának éppen e két utóbbi alkatrészével van dolga; minden itéletben, vagyis nyelvtanilag mondatban ugyanis nem csak a tárgyakat s azok jegyeit megjelölő beszédbeli *tartalmat, anyagot*, hanem a fogalmakat egymással viszonyitó *nyelvalakot* is adunk. A szemléleti oktatás ilyeténkép *tartalmi* s *alaki* nyelvoktatás egyszersmind. Jóllehet, mivel természetszerüen nem a nyelvalakok nehézségi fokozata irányadó a szemléleti oktatás tanmenetére, nem is léptethetjük fel a nyelvalakokat szigoru nyelvtani egymásutánban a szemléleti oktatásban; hanem okvetlenül szerves összeköttetésbe hozza azokat a szemléleti oktatás a tartalommal, vagyis szemléltetett anyaggal s ugy az *alkalomszerüen előforduló* nyelvalakok megrögzitésére, begyakorlására s alkalmazására folyton kiváló figyelmet kell forditani. A szemlélt tárgyakhoz kötött beszéd, (nyelv) nemcsak szóbeli begyakorlás tárgyát képezi, hanem irásbelileg is iparkodnunk kell a gyermekek maradandó tulajdonává tenni s igy minden szóbeli gyakorlathoz elmaradhatlanul kell csatlakoznia az irásbelinek, hogy a növendékek lehetőleg korán gondolataiknak irásbeli visszaadásában is ügyesittessenek.

A siketnémának környezetében előforduló jelenségek beható megfigyelése s az ahhoz közvetlenül kötött utbaigazitó s felvilágositó oktatás által feltárjuk azt a világot, amelyben él s igy általában előkészitést nyer a reálszakokra, mert valójában a földrajzi s terményrajzi ismeretek csirája már a szemléleti oktatásban rejlik.

Ha végül összefoglaljuk a szemléleti oktatás eddig kifejtett s megoldandó feladatait, a siketnéma-gyermekekre nézve a következőket állithatjuk fel a szemléleti oktatás céljaként: *a szemlélő — általában ismerő tehetség — fejlesztése, ennek képzetekkel való*

gazdagitása, nyelvanyag s nyelvalakok elsajátitása, a beszéd szóbeli s irásbeli formájában való gyakorlása s annak önálló s öntudatos alkalmazása és a reálszakok számára természetes alapot vetni meg s mindezáltal a siketnéma-növendék összes szellemi eröinek a fejlesztése.

3. *A szemléleti oktatás fokozatai.*

A nyelvoktatás tulajdonképen már az első tanévben fellép, csakhogy a phonetikai gyakorlatok uralnak minden egyéb tanulni valókat. *Hogy pedig a szemléleti oktatás szabadon mozoghasson s akadálytalanul folyhasson s nehogy befolyásolják a technikai nehézségek a beszédtanulást, szükséges, hogy előbb a szóhangok jó része be legyen gyakorolva.* Természetes, hogy *lehetőleg korán, bizonyos nyelvanyag szolgáljon egyszersmind a technikai gyakorlatok tárgyául, de amely nyelvanyag* — szem előtt tartva a természetes fejlődésmenetet, *közvetlenül köttessék a mindig előrebocsájtott szemléletheż,* melynek anyaga meg a legközelebbi környezetből meritendő. Az első oktatás ennélfogva többé-kevésbbé a phonetikai oktatás szolgálatában álló szemléleti oktatás. Ha mármost az alapvető phonetikai oktatás számára az első évet jelöljük ki, feltehető, hogy a növendékek gépies beszédjének elég jó alapot adunk. A *második tanévben aztán felléphet a tulajdonképeni,* rendezettebb szemléleti oktatás, ugy, hogy minden egyéb nyelvoktatási ág benne összpontosulhat, csak a gépies szóelem — s szóelemcsoport-gyakorlatok, melyek főleg a tanitás néhány első évében szakadatlan ápolást igényelnek, kezeltetnek a számukra kitüzött külön tanórákon.

A *harmadik tanévben,* amennyiben idáig már meglehetős számbavehető nyelvanyag gyüjtetett, mindenesetre ajánlatos ezen anyagot rendezni, kiegésziteni, és pedig az erre kitűzött külön órákban kezelendő *elemi nyelvalak-gyakorlatok* segélyével.

Bizonyos könyebb társalgási kitételek, melyek esetleg elő sem fordulhatnak a szemléleti oktatásban, különös figyelmünket igénylik; valaminthogy a szemléleti oktatásban, szintugy esetleg elő nem forduló napi élményeknek az élőszóval s irásban való visszaadásában való gyakorlás által megvethetjük alapját a siketnémák nyelvoktatásában oly fontos szerepet betöltő *naplóvezetésnek* is.

Amenyiben továbbá megérettek növendékeink arra, hogy az ő eddig szerzett nyelvkészletüknek megfelelő irályban tartott olvasókönyvet is adhatunk kezökbe, felléphet a 3. iskolai évben a külön kezelendő olvasási oktatás is, melylyel a nyelvképzésnek új

forrását nyitjuk meg számukra. A 3. s 4. iskolai évben azonban túlnyomólag a szemléleti oktatás szolgálatában álland az olvasási oktatás is, amennyiben a 2. 3. s 4 iskolai években, az emlitett elemi *nyelvalak-gyakorlatokra* s a *kisebb leirásokra* való kiterjeszkedés daczára is, a szemléleti oktatás foglal el egyszersmind legfontosabb s legbefolyásosabb állást a tulajdonképeni alapvető különséges siketnéma-oktatás emez éveiben.

Mig az 5. tanévben, amidőn már t. i., mint a 9. „A szemléleti oktatás helyzete stb.“ — czimű §.-ban emlitve van, a népiskolai tanitásnak körülbelől megfelelő siketnéma-oktatás veheti kezdetét, a szemléltetés, csak mint minden tanulni valónál szemelőtt tartandó elv, áll még fönn, de megszűnik többé önálló tárgy lenni, a siketnémákkal is bizonyos mennyiségű ismeretanyag sajátitandó el, és pedig az egyes különvált tantárgyak keretében. Az egyes tantárgyak kezelésénél, — amiről egyébként annak helyén bővebben leend szó — nem szabad egyedül a könyvek szövegének való visszaadásával megelégednünk, azaz, nem elég a könyvhez szolgaiasan ragaszkodnunk, mert ama kétes értékű eredményt érnők el ezáltal, hogy csak holt ismereteket sajátitanának el növendékeink, a nélkül, hogy azok az életviszonyokhoz volnának kötve; holott ezzel ellentétben bármelyik tantárgy kezelése közben felmerülő s az illető tantárgy keretébe beillő egyébb életviszonyokat s jelenségeket is be kell, hogy vonjunk a tanitásba, amennyiben a siketnémának, mint az eddigiekből is tisztán látható, egyedüli tanitói mi vagyunk s a tanórákon kivül alig találnak oktató behatásra.

Ezek után, a szemléleti oktatás fokozataiként, a következők állithatók fel:

1. *Fok.* Az előkészitő szemléleti oktatás, mely a phonetikai oktatással kapcsolatban s ennek alárendelve a siketnéma legközelebbi környezetéből meritett tárgyak s személyek neveit, tulajdonságait s a többit sajátittatja el a siketnémával, valaminthogy a legsürgetőbb nyelvszükségletet kielégitendő s födözendő, a legkezdetlegesebb s legegyszerűbb itéletek (mondatok) alkotására vezeti őt. Ezzel egyszersmind fogalmat nyer a siketnéma a hangzónyelv értékéről s fontosságáról és az egész nyelvképzés épületének az alapja megvettetik.

2. *Fok. Az alapvető* szemléleti oktatás. Mig az első évben, mint a phonetikai oktatás alárendeltje, s annak inkább mintegy anyaggyüjtője létezett a szemléleti oktatás, a második tanévben

már önálló tárgy gyanánt lép fel, amennyiben a mellett, hogy kinálkozó alkalmakkor az első évben tanultakat felfrissitjük növendékeink emlékezetében, a közelebbiről a távolabbira való tovahaladás által a gyermekek érzéki világából meritett érdekesb jelenségeket megnevezzük, történjék ez akár egyes fogalmak akár itéletek alakjában. Az ezen úton gyűjtött s *legalkalmazhatóbb nyelvanyag elsajátitása*, egyszerű s hibátlan alakba öntve, lesz tehát e fokon a főteendő.

Ezen elnevezés: „*tartalmi nyelvoktatás*," melylyel a szemléleti oktatást jellemezzük, eléggé találó, ha meggondoljuk, hogy, mielőtt egy épület alapját lerakni akarnók, előbb okvetlenül épitő-anyagot kell szereznünk. Amennyiben pedig a mi telkünk (talajunk), melyre épiteni szándékozunk, nem a legalkalmasabb, azért főgondunkat kell, hogy képezze az, *miszerint nemcsak lehető legerősebb alapot adjunk leendő épületünknek, hanem erre az erős alapra mentül egyszerűbb s mentül erősebb épületet emeljünk*, nehogy ott a legelső vihar ledönthesse, vagy pedig hogy szilárd alap hiányában abba kelljen hagynunk az épitkezést, midőn azt betetőzhetnők.

3. *Fok. A leiró* szemléleti oktatás mely a 3. s 4 iskolai évet tölti be, főkép egyes tárgyak körül forog s ezek köré csoportositja a nyelvanyagot. *Mig a 2. tanévben inkább a gyermeki ösztön, mely minden gondolkodó lényben szunyadoz s amely kifejezésre vágyik, volt irányadó*, a 3. s 4 tanévben már kevésbé engedhető meg az a némileg fölületesnek látszó általánosságok között való megállapodás, *hanem itt már egyes tárgyak behatóbb megfigyelésére utaljuk növendékeinket, amiből meg az egyes tárgyak részletesb leirása s az ehhez kötendő beszéd, vagyis nyelvezetnek tartalmilag s alakilag leendő bővülése következik.* Daczára azonban e főteendőnek nem szabad szem elől tévesztenünk, hogy valamint egyébkor, ugy itt se korlátozzuk a gyermek öntevékenységét s ha valamit ráutalás nélkül is észrevesz, csak jóakaró támogatásunkat érdemli meg, a helyett, hogy arról figyelmét elterelnők.

4. *Fok. A kiegészitő* szemléleti oktatás.

A szemléleti oktatás eme befejező fokozata két irányban eszközöl kiegészitést: egyfelől a nyelv szerkezetébe engedvén bepillantást, *a nyelvtan segélyével öntudatos nyelvkészséggé emeli az eddig szerzett öntudatlan beszédkészséget*, másfelől meg az eddig gyűjtött tárgyismeretet rendezi s némi rendszerbe foglalja, azaz az eddigi összerű szemléleti oktatás a maga felbontható alkatrészeire oszlik

t. i. földrajzi, természetrajzi s történeti oktatássá válik. Eme kiegészitő fokozat, mely a népiskolai tanitásnak körülbelül megfelelő siketnéma-oktatásnak nevezhető, a tanfolyam hátralévő 5., 6., 7., 8. éveit tölti be.

(Folytatása köv.)

Schwarczer Antal

sz. 1780 — † 1834.

Simon Antal halála után az igazgatóságban az intézet első tanára, a még csak 28 éves Schwarczer Antal következett. S vele kezdődött el a magyar siketnéma ügy fénykora. Telve nemes törekvéssel s lankadatlan buzgalommal azon szerencsés helyzetben volt, hogy eszméit és módszerét érvényesithette, mert mint az intézet igazgatója, saját belátása s óhaja szerint intézkedhetett. Tanártársai gyakorlott tanitók s jó segitők voltak, bár vele egyik sem versenyezhetett.

Ennek az együttes müködésnek lett meg az a szép eredménye, mely által az intézet hirnévben a legjobbak közé tartozott.

Schwarczer Antal 1780. január 16-án született Szegzárdon Tolnamegyében, Atyja az állami uradalmak pinczemestere volt (Cellarius Domino Polit. Fundli.) s fiát közpályára szánta. Az élénk eszü fiunak volt is kedve erre s miután elemi tanulmányait elvégezte, Kalocsára ment a középiskolába. Ezután Pécsett hallgatta a bölcsészetet, de 1801-ben már Pesten találjuk mint jogászt. Midőn a helytartótanács a váczi intézet részére tanerők nyerése végett pályázatot hirdetett, ő is egyike volt a kérvényezőknek s — a szükséges képzettséget beigazolván, — a Bécsbe küldötteknek. Ő tanusitott társai közül legtöbb képzettséget s szorgalmat s ennek folytán a váczi intézet 1-ső tanárává neveztetett ki, bárha ő volt a legfiatalabb. Már a bécsi intézetben, de különösen később önszorgalma által annyira otthonos lett a *sn.* oktatás terén, hogy kortársai vele nem versenyezhettek. Az első években a magyar kezdőket tanitotta, csak néha helyettesité az igazgatót a felsőbb osztályokban, később azután ő maga is azokban tanitott. Igy gyakorlatilag is átment a siketnéma oktatás minden fokán s alkalma volt a növendékek képességeit minden fokon megfigyelni. Ezen időben még nem kezdte meg nyilvános működését, a mihez a talaj sem volt előkészitve, legalább nem vehető kezdetnek azon javaslata a mit még 1802. deczemberében nyújtott be a helytartótanácshoz a népiskolák irás és olva-

sási módjának egyszerüsitése s könnyitése végett. Ez lett volna az irvaolvasási mód első kezdete Magyarországban, azonban a helytartótanács nem látta alkalmasnak az időt, hogy ez új mód bővebb tárgyalásába bocsátkozzék.

Igazgatói kinevezéseig látszólag semmit sem dolgozott, de ezen idő alatt tanulmányozhatá a magyar és nyelv nyelvtani sajátságait, hogy ezeket a *sn.* felfogásához mérten elrendezni tudja. Sok időt tölthetett el beható tanulmányozással, mert úgy tankönyvei, valamint módszertana is érett megfontolás s meghatározott czél tudása mellett tanuskodnak.

Ismerte a teendőket s ezek nehézségeit már akkor, midőn igazgatóvá kinevezték s ha magát gyengének is vallotta, hogy velük megküzdhessen, s bár igazgatói beszédében *) a tanárokat együttes működésre kérte fel, erre nem szorult s beszédjének ezen részét inkább udvariasnak, mint őszintének mondhatjuk. Egyébiránt a tanároktól keveset is várhatott s még kevesebbet nyert. Egyik sem volt azon a magaslaton a melyen ő s igy saját erejére volt utalva.

Igazgatósága első éveiben kemény megpróbáltatásokon ment keresztül az intézet s vele együtt ő is. A franczia háboruk sebesültjei részére korházul szemelték ki az intézetet s kénytelen volt bérházba költözni, a mi tekintve, hogy a növendékek száma akkor már 35-re szaporodott, nem kevéssé nehezitette meg Schw. állását. A megpróbáltatás emez éveiben készité el tankönyveit, a miket már 1812. használtak, de nyomtatásban 1817-ben jelentek csak meg.

Munkái a következők:

1. Magyar nyelvtanitókönyv a siketnémák használatára 1817
   (Deutshe-Sprachlehre für Taubstumme.)
2. Első esméretek a siketnémák számára May után 1817
   (Erste Kenntnisse für Taubstumme nach May.)
3. Ugyancsak az első esméretek kérdésekkel . . . 1823
   (Erste Kenntnisse mit Fragen erweitert.)
4. Lehrmethode zum Unterrichte der Taubstummen
   in der Tonsprache . . . . . 1827.

Ez utóbbi munkájával, mit Karolina Augusta császárnőnek ajánlt, szerezte hirnevét külföldön s mert hazánkban csak maga a

*) Historia Regii Surdomutorum Instituti Vaciensisben egész beszéde le van irva.

váczi intézet volt, több magyar szakember pedig nem létezett, német nyelven bocsátotta közzé, hogy mentül szélesebb körben ismertesse meg saját oktatás módját.

Az első három könyv kézikönyv a növendékek használatára, ez utóbbi pedig vezérkönyv a *sn.* tanitó számára. Tudva, hogy a *sn.* csak hallás hiánya miatt van az emberi társaságból kizárva, mert csak e miatt nem képes a beszédet megtanulni, a mit azonban, ha más uton elsajátit, ép oly tevékeny s hasznos emberré válhatik, mint a halló, oly módszert akart megállapitani, mely szerint erre a legrövidebb idő alatt képesitessék.

Az oktatás végczéljául tehát a nyelvismeret megadását tűzte ki . . . . . „mivel ő neki esze és foghatósága vagyon; tehát legalább a nyelvtudás s avval együtt más tudományok, melyek az emberi társaságban szükségesek, adódjanak meg neki.“ (Nyelvtanitó könyv VII.) Ha képes lesz magát megértetni s másokat is megérteni, alkalmazkodni fog embertársaihoz s nem érzi majd magát idegennek s ez „által magának és hazájának hasznára lehet.“

Zsinórmértékül vette a hallók idegen nyelvtanitását, a kik ha oly környezetben élnek, a hol a megtanulandó nyelvet sohasem alkalmazzák, kénytelenek a könyvekhez folyamodni.

A könyvből tanulás azonban feltételezi a betűk ismeretét. Ilyen formán a betük ismerete megelőzi a nyelvtanulást s annak mintegy alapját képezi. A minő fáradságos s sok időt igénylő az ily módu nyelvtanulás a hallónál, a kinél magyarázóul az anyanyelv szolgál, ép oly nehéz s időt rabló a *sn.* a kinek a betűk sorrendjét is meg kell tartania emlékezetében, ha azt akarjuk, hogy az azok által jelzett fogalmakat megértse s tudja; (Lehrm. 38. l.) Még jobban kitünik ennek fáradságos volta abból, hogy neki nincs magyarázó nyelve, mert a jelbeszéd ehhez kevésbé fejlett s szintén kiművelésre szorul. Az ő jelét, a mit hazulrol hoz nem tekinthetjük még beszédnek: „mert ezt is a grammatika szerint jobban kipallérozza s képzeletekkel s tudományokkal bőviti.“

A szó előtte érthetlen hierogliph, ha csak értelmét is meg nem magyarázzuk neki, a mi különösen az elvont fogalmaknál nem könnyű feladat.

Mind e nehézségeket számbavéve kitünik, hogy a *sn.* külön módszerű s elrendezésű könyvekre szorul, mert neki nem mindegy, hogy minő rendben tanulja meg a beszéd részeit, s hogy a nyelvet valaha értse s használni tudja szükséges, hogy „a beszédrészei a foghatóságnak s a képzeleteknek gráditsonként való

kifejlődése szerint nézhetőkké tevődjenek.“ Szüksége van tehát olyan kézikönyvre, melyből maga is láthassa a nyelv szabályait, annyival inkább, mert neki szóval el nem mondhatjuk, mert „a gondolatoknak kölcsönös s legalkalmatosabb ő vele és velünk való közlése csak az irásban áll.“

Ilyen elvekből kiindulva irta Sch. Nyelvtanitókönyvét s azt három részre osztotta, a három osztálynak megfelelőleg:

Ha tekintjük, hogy segédeszközül nem állott semmi rendelkezésére, hogy tehát teljesen saját erejére volt utalva, bámulnunk kell mély belátását, melylyel a nyelv alakjait elrendezte. Oly gondoskodó figyelemmel indokolta felosztását s oly meggyőzőleg, a mi képes volt befolyását hazánkban hosszu időre biztositani.

Kézikönyvének első részében az első osztály — két iskolai év — tananyagát vette fel. Még nem tekintett a nyelv alakra, hanem csak a szógyüjtésre, mert szerinte ahhoz, hogy valaki gondolatait kifejezni tudja, mindenek előtt kellő anyaggal kell birnia s ennek elérése volt az első osztály feladata. A nemek szerint összeállittatott 1223 tárgy-, 314 tulajdonság-, 447 ige s 226 különféle számnevet kellett a kezdő növendéknek tudnia, mig a nyelv használatát megkezdette s ekkor mehetett át a második osztályba, eléggé ügyes lévén ahhoz, hogy a nyelv alakjaihoz példákat készitени tudjon. „A mely szókat az első osztályban *egyenként* és *magánosan* tanult, azokat ebben az osztályban hajtogatni, ejtegetni, *egymással összekötni* s velök élni tanul.“ Először is a személyes névmást ejtegette, utána az igét, végül a tárgyneveket s *az ejtegetés értelmét* választott példák használata által magyarázta s tanittatta meg. Csak azután megy át mondatok alakitására tulajdonságnév s ige állitmánynyal. Az igét, mint a nyelvoktatás forrását s kezdetét, a mely legművészibb s legtartalmasabb (Lehrm. 155. l.) különösen sokat gyakoroltatta. A nyelv gyakorlati alkalmazását is a második osztály kezdette meg, mert „már felelni és kérdezni tud“ (Lehrm. 200 l.)

A harmadik osztálynak maradt az összetett szók, a szórend az egyszerű s bővitett mondatban; az összetett mondat s evvel kapcsolatban a kötszók; az ige foglaló módja; a kérdő szók stb. használata.

Ha e röviden közölt elrendezést tekintjük, a fokozatosságot szembetünőnek találjuk.

A módot illetőleg egyes osztályokban a következőkép járt

el. Az első oktatást a betűk irása, kézi abcvel jelelése, azután a hangok kimondása s összeolvasztása képezte, a mi nem nehéz, „mert szinte azon szóllóeszközei vannak mint nekünk“ s „mihelyt az A B C rendjének utolsó betüjét kimondani tanulta, mindjárt olvasni is tud.“ A mint a növendék a betűket ismerte, irni s kimondani tudta, tehát némileg olvasott, azonnal megkezdette a szavak tanitását. Minden óra előtt feliratta egy nagyobb növendékkel a megtanulandó szavakat a fali táblára, hogy minél kevesebb időt vesztegessen el a tanórákból. Ezeket elolvastatta s azután jelentésüket a jel segitségével magyarázta meg. Erre igen nagy sulyt fektetett s a kellő szemléltetés s ügyes érzékeltetésben találta a tanitás művészi oldalát s a tanitó ügyességét. (Lehrm. 437. l.)

Ezért megkivánta, hogy a tanitó ismerje a jelnyelvet, mely az *anyanyelv helyettese,* (Lehrm. 433. l.) mert csak ez lehet közvetitő tanár s tanitvány közt. Az irás által jelzett szót tehát a kézjelekkel magyaráztatta meg, mert bár ez a kezdőknél nincs is a nyelvalakjainak megfelelőleg kiművelve, még is olyan természetű, hogy vele mindent ki lehet fejezni. „Néhány jól megválasztott előadás (Vorstellung) a jel segitségével sokkal jobban s biztosabban vezeti a növendéket a nyelv birtokába, mint hosszadalmas analytika s optikus levezetések.“ (Lehrm. 39. l.)

A szavakat egyidejüleg irták, jelelték és kimondották. A kimondást lehetőnek tartotta, mert a beszédszerveket a *sn.* is képes olyan állásokba helyezni, mint mi; utánozhatja tehát a szavakat, mert ezek nemcsak hallhatók, hanem láthatók is. (Lehrm. 77. l.) Kiejtése nem lesz ugyan olyan tiszta, mint a hallóé s beszédjében megmarad bizonyos idegenszerüség, de ha a kellő hangmagasságot eltalálja, a hangsulyozás kivételével ép oly érthetően fog beszélni, mint mi. (Lehrm. 80. l.) Az érthetőség egyébiránt a magánhangzók tisztaságától függ.

Annyira fontosnak találta a kimondást, hogy az oktatás végczéljául a nyelvismeret mellett ezt tűzte ki s bár alapul az irást vette, az irott szót még is csak a gondolat közvetett kifejezőjének kivánta tekinteni. A beszélés mellőzését azért is helytelennek tartotta volna, mert „a kimondott szó az irott eredetije s a gondolat közvetlen kifejezője.“

A mint a Nyelvtanitókönyv első részében leirt szavakat irni, kimondani és jelelni tudta valamelyik növendék, azonnal átment a második osztályba tekintet nélkül, hogy a tanév eleje vagy

közepe volt-e. Ez az osztály szedte nyelvtanilag rendbe az eddig tanult szavakat; még pedig oly formán, hogy a szabályokhoz példákat készitett. Nem a példákból vonták le tehát a szabályt. Az ige gyakorlásának megkezdése előtt a személyes névmások természetével s értelmével jött tisztába a tanuló s ezt gyakorolta inkább, sem mint az igeragozást. Az *én, te, ő* fogalmát s használatát igy magyarázták meg. Három papirlapra a három névmást irták. Azután az *ént* a tanitó saját mellére tűzte, a *tet* egyik jobb növendékére s az *őt* egy harmadikéra. A beszélgetést a jelnyelv használatával az *én* kezdte s valahányszor saját személyéről szólt, mindannyiszor az én papirlapra mutatott; a mikor megszólitottról mondott valamit a *te*re s igy tovább. Ezt addig folytatták, mig észrevették, hogy a növ. már értik s maguk is alkalmazni tudják. Gondot forditottak arra is, hogy az árnyéklat, melyszerint az én egyszersmind te is lehet s viszont, kellőleg feltünjön. A többesnél a személyeket a három csapatra osztott osztály képviselte s mindenik csapat előtt czérnaszálon a *mi, ti, ők* szók voltak függesztve.

Ha a névmások rendeltetését ismerte a növ. akkor az igék használatát is könnyen elsajátitja, mert csak az időket (a 7 időt) kell külön megtanulnia, a személyek többé nem okozhatnak semmi nehézséget. Ezután kezdette meg az egyszerű mondatok alakitását s ezt különösen gyakoroltatta, mert „ha a *sn.* az egyszerű mondatot nem érti, nem képzelhető, hogy a nyelvet használni is tudja.“ (Lehrm. 398. l.) A mondat fogalmáról némileg tájékoztatta a növ. az első osztályban is, mert a főnevekhez az alkalmas igéket s tulajdonságneveket kerestette s leiratta oly formán, hogy baloldalra a tulajdonságnév, jobboldalra az ige került. Igy:

Az asztal

barna,	áll,
kerek,	dül,
magas,	fekszik,
alacsony,	törik, stb.

Azért nem lehet ezt már mondat alakitásnak venni, mert csak a mondat tőjét használta ragok stb. nélkül. A második foka azonban már ragokat is használt s az egyes alakokat alaposan s körülményesen magyarázta s szemlélte annyival is inkább, mert a tanulás rendelkezésére csak a szem áll. (Lehrm. 348. l.)

Nem kivánta, hogy a nyelv minden alakja fel legyen véve a kézikönyvbe*) csak a főbb szabályokat állitotta össze: „hogy igy a reguláknak és kivételeknek sokasága miatt a tanulás nehezebb ne legyen és maga a tanuló oly könnyen el ne tévedjen.“ (Nyelvtanitókönyv.)

Az alakok elrendezésénél különös gondot forditott arra, hogy egyik a másikat mintegy magyarázza. Az előljárókat (németben) könnyebb megértés végett hasonló jelentésük szerint állitotta összes mindenik után oda irta az esetet is, a mit vonzanak. (Lehrm. 251.). Csak ha igy a főbb alakokon átment, azokat példákkal értelmezte s gyakorolta, tartotta érettnek a növendéket, hogy a harmadik osztályba felvétessék. Ez az osztály a mondatkötést tanulta csak s a hasonló értelem szerint kiválasztott kérdések s feleletek gyakorlása képezte teendőjét. Csak akkor mondhatja a sn. hogy nyelvismerete van, ha a tárgyak egymásközti viszonyát megértette. (Lehrm. 403.)

Ekkor kezdette meg a tulajdonképeni ismeretszerzést s ezt különösen a kérdések feladatává tette (Lehrm. 404. l.)

Az Első ismeretek két első részét csak ekkor érthetik meg valóban — mondá — mert nemcsak a szavakat tudják, hanem a nyelvalakokat is ismerik, tehát teljesen birtokában vannak a nyelvnek.

Tévednénk azonban ha azt gondolnók, hogy a nyelv gyakorlati alkalmazása is csak ekkor kezdődött. Már az első s második osztály is gyakorolta ezt empirikus uton az Első ismeretek után, a miből kezdetben ha holt tudományt szerzettek is a növ. a későbbi időben gyakori ismétlés után még is hasznukra vált. Nagy szerepet játszott az „Első esméretek“ mint dictandó könyv, a miből egyik növendék jele után a többiek a táblájukra irtak s onnan leolvastak végig menve az egész könyvön s újból elkezdve, a mig csak az időből tellett.

Ez a tankönyv volt az ismeretek szerzésének könyve s az akkori kor fogalmai szerint minden tanulandót felölelt.

Három részre volt felosztva ez is s felosztásánál Sch. helyes paedagogiai érzéket s tapintatot tanusitott. Az első részben az embert, külviszonyait s az iskolát; a másodikban a környezetet; (állat, növények, föld, levegő, égboltozat, időbeosztás) a harmadikban az ember lelki tehetségeit, a családot s istent tárgyalta.

---

*) Mintegy 184 nyelvalakot különböztetett meg (Sprachbegriff) (Lehrm. 346. l.)

A felosztás teljesen megfelel a növendékek látkörének s tartalmilag is elég bő anyagot nyujt.

Mindakét tankönyvének czélja az volt, hogy azok segitségével a nyelvet minél hamarabb elsajátithassák s tekintve a rövid időt, a mi rendelkezésére állott, többet nem is lehetett kivánni. Avval, hogy a növendékek egyuttal kézműipart is tanultak, a követelményeknek elég volt téve. Ha ismereteik kilépésük után némileg hiányosak is voltak — ezt a kor szelleme is úgy hozta magával — az alap megadatott a tovább képezhetésre. A *sn.* végtére nincs másra szüksége, minthogy izolált állásából, mibe hallási hiánya helyezi, kiemeltessék s ezt elérjük, ha képessé teszszük arra, hogy magát megértesse s másokat is megértsen. Ezért tanittatta Schw. nagy szorgalommal a kimondást s az irást. Annyira ügyesnek kivánta a *sn.* mindkettőben, hogy az irásnál ne gondoljon a mechanikus müködésre, hanem csak az értelemre, a mit a szó kifejez; a kimondásnál pedig, a *mire a gyakorlati életben feltétlen szüksége van* s a mi nélkül a képzés egyoldalu lenne (Lehrm. 484. l.) a szó önkényt tóduljon ajkára, hogy fecsegővé lehessen.

A felsőbb osztályokban tehát már nem engedte meg, hogy a tanár s tanitvány jellel közlekedjék. A tanár magyarázatát a táblára irta s ugyanoda irt kérdéseire a növ. vagy irva, vagy szóval feleltek (Lehrm. 480. l.) A jelet nem tekintette itt már magyarázónak, mert erre az élőszó s irás is eléggé kifejlesztetett.

De a környezetnek sem engedte meg már akkor a jelelést. A társalgási nyelvnek az előszót tekintette — de csak a növendék részéről — mert bár elismerte hogy az irni nem tudókkal úgy sem érintkezhetik máskép, az ajakleolvasást még sem űzte, bár maga mondja (Lehrm. 181. l.) „S ez nem is oly nehéz, s mint a tapasztalat bizonyitja a siketnémák igen nagy ügyességre tehetnek e tekintetben szert.“ Az irásnak azomban az által feltétlen jogokat biztositott, hogy minden növ. zsebében kis naplót tartatott — melynek teleirt lapjait ujakkal cserélte fel, — a melybe ha megszólitják s tudni akarnak tőle valamit a kérdéseket beleirhassák.

Ha a közlekedésnek ezt az utját kivánta s tartotta lehetőnek halló és *sn.* közt mi szüksége volt a jelre, mit a nyelv alakjainak megfelelőleg szintén kimüvelt? Ha tudta, hogy a gyakorlati életben úgy sem vehetik hasznát, miért követelte az iskolában?

Azért mert azon téves véleménye volt, hogy csak egy nyel-

ven lehet a *sn.* a fogalmakat s azok viszonyait egymáshoz megmagyarázni, azon a nyelven, melyet minden *sn.* ért s ez a jelnyelv vagy *magyarázó nyelv,* a mi nélkül az irott mondat örökre megfejthetlen talány maradna. (Lehrm. 268. l.)

Nem beszéddé akarta tenni a jelet, hanem alkalmas magyarázóvá, de hogy ez lehessen, magának a jelnek is változásokon kellett keresztülmennie. Azért idomitotta a beszéd alakokhoz, oly formán, hogy jelet és szót s viszont a szó alakjával a jel alakját is tanittatta. Ez némileg érthetetlen volna, mert a felsőbb osztályból kizárta a jelnyelv használatát s azt kivánta, hogy az élőszó legyen a magyarázó; de ha tudjuk, hogy ő a beszédet csak akkor tartotta alkalmasnak erre, ha abban a növendék immár otthonos s ha vele minden visszonyt kifejezni tud, nem fogjuk érthetetlennek találni. A jelnek csak addig volt teendője, mig az élőszó fel nem válthatta s ebben tér el Schv. lényegesen a bécsi iskolától s már az ujabb iskolához, a némethez hajol. Tévedett ugyan, mikor azt mondta, hogy az élőszóval nem lehet magyarázni addig, mig teljesen birtokába nincs a sn., de módszere még is megelőzte korát s legfőbb hiánya az volt, hogy az ajakleolvasást nem tartotta lehetőnek, mert a sn. figyelmét nem a hangképek összesége, hanem a betük egymásutánja köti le (Lehrm. 423. l.) s ezért bár megengedi „hogy egyes szavakat az ajak mozdulatairól megért, sőt a félsiket a mondat értelmét is eltalálhatja, de a teljesen siketnek ez nagyon bizonytalan, majdnem lehetetlen.“ (Lehrm. 121. l.). Ezért az élőbeszéd csak saját gondolatainak közlése s az olvasás végett szükséges s csak erre szoritkozik (l. XXI.). Ezek volnának Schw. elvei. De nem az elvek felállitásában kell Schw. érdemét keresnünk, mert az utóvégre sem az ő találmánya s csak azt bizonyitja, hogy a külföldi szakmunkákat is olvasta s figyelmét nem kerülte el a legkisebb mozzanat sem, hanem a módszerének felállitásában s annak világos és érthető leirásában, melyért úttörőnek lehet őt nevezni. Ő nem csak a kor szinvonalán áll, hanem kortársait meg is előzte s a siketnéma oktatás összes czélját s módját oly határozottan megjelelte, a mi éles belátásának s szakértelmének fényes tanujele.

A nyelvtanitáson kivül az oktatás tárgyát, a számtan, vallástan s rajz képezte. Ezekhez járult az ipari kiképzés is, a mit szükségesnek tartott.

(Folytatása köv.)

Hazai intézeteink és iskoláink.

— *Az izr. siketnémák országos intézetének* évi záróvizsgája május hó 26-án tartatott meg nagyszámu és diszes közönség jelenlétében. A vizsga örömmel töltött el bennünket s a szép eredmény, melyet a növendékek a 6 évi szorgalmi idő mellett felmutattak, nemcsak az igényeket elégitették ki teljesen, hanem a várakozást felül is multák. Ez évben 86 növendéke volt az intézetnek, nagyobb részt alapitványosok; de voltak fél és egész fizetésesek is. A szép irásbeli dolgozatok, a csinos kézimunka kiállitás a közönség általános dicséretét teljes mértékben kiérdemelték. A vizsga után a tanitás még junius hó végéig fog folytattatni s csak ekkor bocsáttatnak haza a növendékek két havi szünidőre.

— *Lévay ünnepély a váczi siketnémák intézetében.* Apr. 13-án délelőtt 10 órakor lélekemelő ünnepélynek volt szinhelye a váczi siketnéma-intézet. Lévay Henrik tudvalevőleg tiz ezer forint alapitványt tett az első magyar általános biztositó-társaság fennállásának 25 éves jubileumán oly czélból, hogy annak 500 frtot kitévő kamatja évről-évre egy a váczi intézetben tanult, szegény sorsu s szorgalmas siketnémának adományoztassék, ki már önnálló üzlet nyithatására képességgel bir. A segélyösszeg ünnepélyes átadása aprilis 13-án történt a tanári testület s a növendékek jelenlétében. Az 500 frt segélyt ez évben Varga Erzsébet göllnitzbányai varrónő nyerte el. Krenedits Ferencz tanár először is a nap jelentőségét s a jótékony férfi érdemeit méltatta kellőleg, majd a jutalmazotthoz szólt s szorgalomra, kitartásra buzditván őt továbbra is, átadá neki az 500 frtot. Végül az intézet növendékeivel értette meg, hogy ezen jótékonyságban ők is részesülhetnek ha hasonló szorgalommal tanulnak az intézetben s érvényesitik majdan az életben itt tett haladásukat. — Lévay Henriknek a tanári testület táviratilag hozta tudomására az ünnepély lefolyását s a segélyösszeg átadását.

Külföldi szemle.

— *A „Revue internationale de l'enseignement des sourds-muets"* (Carré, rue St. André des Arts 58) márczius havi száma a szakirodalomnak első nyomtatott termékét kezdi közölni franczia forditásban. *Bonet Pablo Juan* „A betűk (hangok) elemeikre való felbontása, vagy a siketnémák tanitásának művészete" czime a műnek, mely 1620. évben jelent meg és melyet az akkori spa-

nyol királynak ajánlott. A folyóirat szerkesztősége igazán hasznos munkát végzett, midőn lefordittatá ezen művet és olvasóinak nagy szolgálatot tesz annak közlése által, mert eltekintve a mű ritkaságától, nagyon érdekes megtudni, hogy hogyan gondolkozott például a módszer egyik megalapitója a siketnémákról és azok oktatásáról és igy akár azon álláspontra helyezkedünk, hogy Bonet ismerte az előtte élő Ponce művét, akár az ellenkezőt tételezzük fel róla, az a mű értékéből és érdekességéből mit sem von le. Bonet művének előszavában nagyon helyesen itéli meg a siketnémákat és azok oktatására nézve sok oly megjegyzést tesz, melyek még ma is, a siketnéma oktatás módszerének előhaladottsága mellett, helyesek és követésre méltók. Dicséretére legyen még felemlitve, hogy előszavának minden sorából az őszinteség, önzetlenség és emberbaráti szeretet tükröződik vissza, mely tulajdonságok tudvalevőleg nem mindig voltak meg szakoktatásunk művelőiben. Bonet azzal kezdi művét, hogy az ó-korban a tudósok közt, kik oly sok, az emberiség jólétét előmozditó felfedezést tettek és ezekért anyagi és erkölcsi jutalomban részesültek, nem akadt egy sem, ki a siketnémákkal foglalkozott volna. Alsóbb fokú lényeknek tekintették őket, kik fogyatkozásuknál fogva a legnagyobb sajnálatra méltók ugyan, de kik alakjukon kivül miben sem hasonlitanak az emberekhez. És ezen nézet volt az oka, hogy nem kerestek és igy nem is találhattak orvoslást egy nagyon elterjedt bajra. Pedig ezen baj gyógyitható tudományos eljárás és művészet alapján, mely által a siketnémát megtanitjuk nemcsak beszélni, hanem irni, számolni és egyáltalában mindarra, mit a hallók tanulnak. Csak irás vagy ujjbeszéd által forduljunk hozzájuk és ők gondolataikat oly tisztán és értelmesen fejezendik ki, hogy a hallás hiánya gyakran fel sem tűnik. Hogy ezen eredményt elérhettük szükséges őket a hangokkal megismertetni és velük azt kiejtetni. Nem szükséges valamely titokteljes eljárást követnünk, sem valamely gyötrő eszközhöz folyamodnunk vagy a torkot kinoznunk. Ezen mód nagyon egyszerű és én (Bonet) a lehető legvilágosabban igyekszem majd azt megmagyarázni, hogy minél általánosabbá legyen és minél szélesebb körben hasznossá válhassék. Hogy mi inditotta őt a siketnémák oktatásával foglalkozni arról igy nyilatkozik: „A ragaszkodás, melylyel a hadvezér családja iránt viseltetem, (Bonet a spanyol korona-marsall titkára volt) a kötelékek, melyek ahhoz fűznek, érlelék meg bennem az elhatározást, hogy ezen munkára vállal-

kozzam. Ő Exczellenciájának egyik fivére két éves kora óta ezen fogyatkozásban szenved. Nem tudtam ellentállani a herczegnő anyai fájdalmának, ki mindenkihez hiába fordult segélyért és mint a ház hű és odaadó szolgája rászántam magamat, hogy ez irányban kutassak." Bonet azon feltevésből indul ki, hogy a hangok nagyon egyszerüek és hogy a természet a siketnémáktól az értelmet nem tagadta meg, sőt a hallás kárpótlásául élesebb megfigyelőtehetséggel ruházta fel őket. Végül előszavában kijelenti, hogy művével a közjónak akart használni és örvendeni fog, ha mások azt tökélesbitik. Áttér azután az első szakaszra, a mely a betűkről szól. Miután ezen füzet ebből csak egy nagyon kis részt közöl, ennek ismertetésébe csak később bocsátkozom. A második czikk „a siketséget a gyermekeknél és felnőtteknél" tárgyalja orvosi, paedagogiai, törvénykezési és gyámi szempontból. A harmadik czikkben Dumont R. a siketnémák álmáról ir. Ezután következik Dr. Zuchi a milanói siketnémák intézete elnökének és Fekete Károly váczi igazgatónak nekrológja. E számban a siketnémák nemzetközi kongresszusában való részvétel iránti felhivás, továbbá a julius 10—18-ig tartó kongresszus napirendje közölve van. Végül lapszemle van és ismertetése Reuschert „A siketnéma tanitók naptárá"-nak.

— *A „Blätter für Taubstummenbildung"* márcz. elsejéről a következő tartalommal jelent meg: Történelem oktatás a siketnéma-iskolában, Köbrich Fr.-től. — „Társalgási nyelv az alsó fokon." Franke K.-tól. — A gyakorlatból. Fresetől. — Tervezet a svédországi siketnéma intézetek részére. — Közlemények. — Márczius 15-iki számának tartalma pedig: Történelem oktatás a siketnéma iskolában. Folytatás. — A természetrajz tanitásának reformjához. Knauf H. C.-től — Nyelvtani órák. Hoffmann H-tól. — Közlemények. — A svédországi intézetek tanterve Blomkvisttól Oerebroban jelent meg, ez a német módszer hatalmas követője s a tanterv is ennek szellemében van kidolgozva. Minden képezhető, ép elméjü siketnéma a német, vagyis a tisztán hangoztató módszer szerint tanittassék. A szellemileg egészen gyenge siketnéma pedig a franczia jelölő módszer szerint. Az ilyenek részére Manillában felállitott intézetben. A ki, mint rektor egy siketnéma intézet élén akar állani, szükséges, hogy elemi- és siketnéma-tanitói vizsgája legyen, nem különben, hogy már 8 évet valamelyik intézetben eredménydus tevékenység között eltöltött legyen és beszélje a német és franczia, avagy a német és angol

nyelveket. A gyermekek felvétele 7—10 éves korig történik, az iskola szabályszerint 8 évi tanfolyamu. Közlemények rovata alatt a „Rumänischer Lloyd“ Bukarestben megjelenő lap után hozza a következőket: Az aradi siketnéma intézet igazgató-tanitója jelenleg egy memorandumon dolgozik a siketnémák képzése tárgyában, melyet felséges királynénknak szándékozik átnyujtani. A memorandum a Romániában található siketnémák oktatásának szükségességéről beszél, hol mintegy 3000 ily szerencsétlen található a nélkül, hogy csak egy intézet is volna. (Itt megjegyzi a szerkesztő, hogy Roboz ur téved, mert van egy intézet Teinban.) A német nyelven irt memorandum 8 ivre terjed s az általános utmutatáson kivül a következő fejezetekkel bir: A siketnémaság, s okai és következményei ezen fogyatkozásnak. A siketnémák száma Romániában és más államokban. A siketnémák tanitásának szükségessége. Képezhetők-e a siketnémák s mily fokig? Tanul-e a siketnéma beszélni? Tanterv egy romaniai siketnéma intézet részére. A siketnéma oktatás megkezdése Romániában.

Vegyes közlemények.

— *A siketnémák oktatás ügye* ez évben az országgyülésen nem emlittetett fel. Még mindig nem érkezett el az az idő, a mikor e szerencsétlenek tanittatása országos ügynek tekintetik s annak eszközlése törvényileg leend szabályozva. A közoktatásügyi bizottságban Fenyvessy Ferencz szólott melegen érdekükben s kivánatosnak mondá, hogy több költethessék a siketnémák intézetére. Csáky Albin gróf, vallás és közoktatási minister kilátásba helyezte, hogy a váczi intézet jobb dotatiójáról, a mennyiben a pénzügyi viszonyok engedni fogják, gondoskodni fog.

— *Jubileum.* Vida Vilmos váczi siketnéma-intézeti tanárnak 30 éves szolgálati jubileumát ülte meg ápril hó 9-én szük, kizárólag a testület kebelében az intézet tanári kara. 30 év egy ember életében nagy számot tesz, de 30 évet a természetet e mostoha gyermekeinek szolgálatában eltölteni s őket az életnek, a társadalomnak visszaadni segiteni, oly jelenség, mely előtt meg kell hajolnunk. Büszkén tekinthet vissza az ünnepelt férfi e 30 évre. Nemcsak a kitünő szakembert, a hangya szorgalmu munkást, a boldog családfőt látjuk benne öszpontosulva, hanem ismerjük egyszersmind társadalmunkban, mint önzetlen jóbarátot. Öröm-

mel ragadjuk meg ez alkalmat, hogy részünkről is üdvözöljük s tiszta szivünkből vegyünk részt a tanári kar jó kivánataiban. Magának a jubileumnak lefolyása a következő volt. Reggeli 9 órakor az intézet egyik termében egybegyült tanárikar előtt, az erre felkért jubilans megjelenvén, először a növendékek nevében egy 8-ik osztályu siketnéma gyermek üdvözölte, majd Krenedits Ferencz, a testület seniorja meleg szavakban emlékezett meg a munkás férfi 30 éves müködéséről s kartársai szivből eredt érzelmeinek volt tolmácsolója. Meghatottan mondott erre az ünnepelt köszönetet, hangsulyozván, hogy életének két felejthetlen napja van, egyik a családi boldogsága megállapitásának napja, a másik a mai. Végül egy jelenlegi leány tanitványa nemzeti szinü szalaggal ékesitett diszes csokrot nyujtott osztálytársai nevében szeretett főnökének. Este a tanárikar által a „Curia“ szálló kistermében az ünnepelt tiszteletére rendeztetett bankett, melyen csak is közvetlen az intézethez tartozók vettek részt. A második fogásnál Krenedits Ferencz nyitotta meg a toasztok hosszu sorát, éltetve a jubilans férfit, majd Vörös Károly a jubileum eredetét s jelentőségét fejtegette, a nála megszokott ékesszólással s szintén az ünnepeltre ürité poharát. Taritzky Ferencz a fiatalabb nemzedék nevében szólt, mint utánzandó egyént állitva fel az ünnepeltet, ki megnyugvással tekinthet vissza multjára. Most ujra Vörös Károly emelt poharat a „társadalmi férfiuért“ s erre az est hőse felelt, a jelenlevők szives barátságába ajánlva magát és az intézet vezetőjét Krenedits Ferenczet éltette, ki viszont szellemes beszédben válaszolt. Sikerült toasztot mondott még Scherer István és Berinza János, az előbbi Kreneditset, utóbbi az intézet gondnokát éltetve.

— *Olvasóinkhoz!* Olvasóink szives elnézését kérjük, hogy lapunk olyan későn jelen meg. Elfoglaltságunk, másrészt technikus akadályok játszottak közbe, a miket jövőben, reméljük, sikerülni fog kikerülnünk.

— *Évzáró vizsgálatok.* A váczi intézetben junius hó 26-án. A kolozsváriban junius hó 30-án. Frim Antalnál junius 2-án. Grünfeld Izsáknál junius 28-án. (Aradon, Temesvárott??)

Szerkesztői üzenetek.

— **Roboz J.** Arad. Sokáig várattál s végre sem birtalak kivárni. — **Berencz M.** Egy kis értesitést szivesen vennék.

Nyomatott Váczon, Mayer Sándor könyvnyomdájában.